

sok írása jelent meg a Vásárhelyi Híradóban. Különösen szívügyének tekintette a tanonc-oktatást, és ő rendszeresítette az iparostanoncok évente megrendezett, egyre sikeresebb kiállításait.

Kedves tudományáról, a csillagászatról, sohasem feledkezett meg. Jobb lehetőségek híján rendszeresen észlelte a meteorokat maga barkácsolta meteoroszkópjával; részt vett az 1870-es években kibontakozó országos hullócsillag-észlelőhálózat munkájában. A hódmezővásárhelyi újságokban is számos tudomány népszerűsítő írása jelent meg. Érdekes, hogy még a földrengések „amatőr észlelésével” is próbálkozott az 1880. november 9-i nagy zágrábi rengés után. Maga is elutazott Zágrába, hogy a földrengés hatásait tanulmányozza. (Vásárhelyi Közlöny, 1880/46., 48–50. sz.) De érdeklődött a tudomány és technika minden újdonsága iránt, többek között elsőként mutatta be Hódmezővásárhelyen az Edison-féle fonográfot (gramofont).

Legtöbbet, legszívesebben mégis a csillagászáttal foglalkozott — ekkor már amatőrként. Konkoly Thege jelentéseiben az Akadémia III. Osztálya közleményeinek hátsólapján többször fordul elő az önkéntes észlelő Nagy Tamás neve. Csupán hivatalos és társadalmi tevékenységének gyarapodásával csökkent megfigyeléseinek száma.

Tragikus váratlansággal, mindössze 38 évesen hunyt el 1887. március 20-án. Halálát városszerte meggyászolták — azután lassan elfeledték az emlékét. A hódmezővásárhelyi amatőrök szép feladata lenne, ha összegyűjtenék kövendi Nagy Tamás, hivatásos, majd amatőr csillagász, a hazai oktatásig egyik harcosának, a csillagászati ismeretterjesztés kitűnő tollú írójának emlékeit, írásait.

(Nagy Tamás életrajzát Schwarz Mór tanár írta meg a Vásárhely és Vidéke 1887. évi 12. sz.-ban. Cikkeiről Szinnyei J. *Magyar írók* 9. kötete ad némi tájékoztatást.)

BARTHA LAJOS

Olvasóink írják

Ismét a rakétafelhőről

1994. május 3-án este kb. 20:00 UT-kor az éjszakai égbolton egy furcsa, négyágú csillag alakú ködös foltra lettem figyelmes. A jelenséget a Perseus csillagképben azonosítottam: az α és δ Persei alatt, majd később felette volt, és háromszög alakot zárt be a két csillaggal. Nagyon lassan mozgott észak felől délnyugati irányba. A ködös folt 20:30 és 21:00 között fokozatosan halványodott, végül láthatatlanná vált. (Jámbor Viktória, Gyöng)

Az első távcső megszerzése

Kezdő amatőr csillagászként szinte mindenki szembetalálkozott első távcsőve megszerzésének problémájával. Legtöbbszörünk binokulárral kezd, de hamar felé-

led az igény egy nagyobb távcső beszerzésére.

Az első távcsövet azonban nem könnyű beszerezni. A méregdrága gyári távcsövek legtöbbször szóba sem jöhetnek. Marad a saját építés, de az amatőr csak ritkán esztergályos is egyben. Észlelni szeretne, ehelyett szerelési útmutatókat tanulmányoz, s szakemberekhez szaladgál, próbálván megmagyarázni, mi mire jó.

Sajnos vége van már annak a világnak, amikor fillérékért beszerezhető volt az amatőr távcsőve, igaz, legtöbbször csak a Galilei-élményt mutatta a kis műszer. Szerencsére az amatőrök minőségi követelményei is nőttek azóta, azonban ennek ára van. Ma már nem érdemes házi csiszolású tükrökkel és otthon összebarakcsolt okulárokkal bajlódni, mert csak bosszúságot okoznak. Be kell látni, megéri az áldozatot a gyári minőségű optika, a látott kép meghálálja a befektetett pénzt.

Azoknak szeretnék segíteni, akik egy közepes méretű, könnyen kezelhető és szállítható Dobson-távcsövet szeretnének olcsón szerezni, minimális szerelési ismeretekkel. Szerintem az ideális választás egy 20 cm-es műszer, mivel ez már elég sokat mutat az égből. Az ennél kisebb nem sokkal olcsóbb, viszont 20 cm felett már meredeken emelkednek mind az optikai, mind a szerelési árak.

Őn a következőképpen juthat egy ilyen távcsőhöz: A 200/1200-as, kvarc védőréteggel ellátott parabolatükör és az 50x71-es elliptikus segédtükrök 11000 Ft, ehhez adok egy fő- és egy segédtükrő-tartót, valamint egy 24,5 mm-es és 31,7 mm-es okulárokhoz is megfelelő okulárkihuzatot, továbbá 7 db teflont, összesen 6000 Ft-ért. Ezeken felül a távcsőhöz már csak néhány rétegelt lemezre és csavarra van szüksége. Csak fűrészelni, fúrni és csavaroznia kell. A távcsőhöz tudok még ajánlani keresőtávcsövet, gyári okulárokat, amelyekkel kontrasztos, torzításmentes képet ad a műszer. A jó okulár fontos a jó képalkotáshoz, hiszen legalább olyan lényeges optikai eleme a távcsőnek, mint a főtükrök.

Remélem, megvan Önben a bátorság, hogy belevágnon ebbe a nehéz, de annál gyümölcsözőbb munkába, amit az első távcső megszerzése jelent. Érdeklődni lehet: *Szabó Sándor, 9400 Sopron, Baross u. 12., Tel.: (99) 332-548 (délután)*

Volt egyszer egy Mecseki Természettudományi Stúdió...

Nagyon régóta foglalkoztat ennek a „kesergőnek” a megírása. Idestova 20 esztendővel azután, hogy először tettem be a lábam a Mecseki Természettudományi Stúdió és Planetárium épületébe, olyan elkészerítő látvány fogad, hogy egyedül a mérhetetlen düh és szomorúság az, amit érzek. Olyan, ma már mentőként a város fölé magasodó intézményről szeretnék (vagyok kénytelen) most keseregni, melyben egykor pezsgő élet folyt.

1975. november 30-án, az akkoriban megszokott ünnepélyes külsőségek között avatták fel a természettudományok fellegvárának szánt Mecseki Természettudományi Stúdiót és Planetáriumot. Az akkori időben hipermodernnek számító épületben hatalmas előadóterem, fotólabor, szakköri helyiségek, észlelőteraszok és az ország akkor egyetlen, működő planetárium, az 50 fős Zeiss Medium kisplanetárium kapott helyet. És hogy valóban pezsgő élet folyt ott, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy kezdő, középszintű és haladó csillagászati szakkörök működtek, külön távcsőképzítő és fotós szakkör alakult, és a hét minden napján két-három planetáriumi előadást láthattak az akkoriban reklám nélkül is odataláló érdeklődők.

Ami az észlelő amatőrcsillagászokat illeti, nos bennük sem volt hiány. Minden arra alkalmas éjszakán a teraszokon voltunk, és dacolva a város fényszennyezésével, aktív megfigyelőéletet folytattunk. Hetente háromszor távcsöves bemutatót tartottunk — ilyen is volt akkoriban —, maguktól jöttek az érdeklődők. Sokan így váltak szakköri taggá.

Egész gyermekkoromat, gyermekkorunkat a Stúdió jelentette. Különféle távcsöveket biztosított a szakkör, amiket saját kisebb műszereinkkel kiegészítve valóságos kis arzenálunk gyűlt össze. Sokszor fotóztuk a Napot, a Holdat, próbálkoztunk a bolygókkal is, a többé-kevésbé jól exponált fotókat sajátmagunk hívtuk elő.

Aztán elérkezett a várva-várt pillanat: felavatták a telken megépített csillagvizsgálót, benne egy 40 cm-es Nasmyth rendszerű távcsővel. Ünnepélyes külsőségek, párt és állami vezetők, öltönyös, sosem látott fontos emberek. Csak velünk nem törődtek. Óriási sajtóhadjárat, se füle se farka interjúk a pécsi amatőrcsillagászok kiváltságos helyzetéről, a természettudományos világrépre nevelésről, a csillagászat oktató szerepéről stb.

De mindez csupán egy epizód volt. Ettől még az egész égbolt a miénk maradt. Az sem törte meg lelkesedésünket, hogy

a 40 cm-es távcsőben a Jupiter kifli formájú volt, a gépészetileg lehetetlenül megkonstruált kupolát csak pajszerrel lehetett kinyitni, forgatását (sőt mi több, a távcső finomoztatását is) rozsdás kerékpárlánc biztosította. Mindent megtettünk az akkori költségen 2 millió forintba kerülő csillagvizsgáló hadrendbe állításáért. Sohasem sikerült. A 2 millió forint arra elég volt, hogy az intézményesített természettudomány és az akkori városvezetőség magamutogatását bizonyítsa. Elkészülte után már senkinek sem számított a műszer használhatatlansága, pénzét pedig nem adták a javításra. Ez jelentette a Stúdió hanyatlásának kezdetét.

Az már csak olaj volt a tűzre, hogy Kemenes Lászlónét, a stúdió vezetőjét, aki az egésznek egyszemélyben a lelke volt, aki létrehozta a szakköröket, harcolt a működésünkhöz szükséges minimális anyagiakért, egyszerűen egyik napról a másikra menesztették.

Ettől kezdve új vezetők jöttek-mentek. Működésüknek már nem volt meg az igazi, számunkra megszokott varázsa. A szakkörökből szinte semmi sem maradt, csak mi néhányan, akikben a történet nem okoztak helyrehozhatatlan törést. Az égbolt még mindig a miénk volt.

Ekkor már akadozott a Stúdió működése. Nem volt senki, aki hivatalból is szerette volna a csillagászatot. De olyan bezzeg akadt, aki szerette a lánghegesztő tanfolyamokat, a szombatokonként az előadóban megtartott magas színvonalú diszkókat, az intézményesített természettudomány hatékony működéséhez feltétlenül szükséges többnapos továbbképzéseket. A távcsöveket hivatalból már senki sem szerette. Aztán egyszer csak azt vettük észre, hogy eltűnt egy keresőtávcső, láthatatlanná vált egy segédteleszkóp, eltört egypár okulár. A nagyítógépből eltűnt az optika, az előhívótank sapkájának lába kelt. Reklamáltunk, mindhiába. Az intézményesített természettudomány pedig piacgazdaságot hozott létre: mindenki, akinek pénze volt, bérbe vehette a Stúdiót. Volt itt zárszámadás, ilyen továbbképzés, olyan

tanfolyam, csak csillagászat nem volt. Sőt, már éjjeliőr sem volt, így aztán jónéhányszor betörték.

Mikor tízegyhány év után a napokban ismét felmentem körülnézni, szinte sírhatnékom támadt. Mindent benőtt a gaz. Az épületről az utolsó mérszréteg is lekopott. Az ablakok repedtek, a teraszok burkolata megsüllyedt. Bemenni nem tudtam. A megnyitás óta majd' húsz év telt el. Ma csak a pusztulás és gazdátlanlanság látszik, pedig az ajtóra az van kiírva, hogy a TIT Mecseki Természettudományi Stúdiója.

Nehéz gazdasági környezetben élünk, ez már megszokott frázis. De hogy Pécsért miért nem veszik észre az omladozó épületet, azt nem értem. A válasz bizonyára egyszerű: nincs pénze sem a városnak, sem a tulajdonosnak.

A Stúdió ma nem kell senkinek. Pedig ha kellene, úgy vélem, van annyi erőnk és lelkesedésünk, hogy helyrehozzuk, megmentjük, és arra használjuk, amire készült. (Szöke Balázs, Pécs)

Bolygó- és meteorészlelések

iránt érdeklődő magyar amatőrökkel levelezne angol nyelven *Mike Boschat* kanadai amatőr. Címe: John F. Kennedy Astronomical Observatory, 6363 Liverpool St., Halifax, Nova Scotia, Canada. E-mail: andromed@ATM.Dal.Ca

Apróhirdetések

ELADÓ 320/1910 Newton optika tubusban, amerikai főtükörrel (45000 Ft), Celestron 3x Barlow (3000 Ft), 2 db 15 mm-es Zeiss mikroszkópokulár (2000 Ft/db), Zeiss Barlow (1000 Ft), Zeiss 45°-os prizma (900 Ft), 8 mm-es ATC Erfle-okulár (4000 Ft), fogasléces okulárkihuzat (2500 Ft). Dán András, 2091 Etyek, Alsóhegy u. 7.

ELADÓ Zeiss 60°-os prizma (távcső fel-fogó fecskefarok) 500 Ft/db. Zeiss Ib és

Programajánlat

Telemator vagy Telemator mechanikához használható csőfelfogásra. Eladó 1 db Zeiss-menetes (M 44x1) tükrös zenitvégződés, ára 3000 Ft. Kárpáti Endre, 1039 Budapest, Bálint Gy. u. 11. Tel.: 187-3552.

VENNÉNK Zeiss Ib mechanikát. MCSE, 1461 Budapest, Pf. 219. Tel.: (1) 186-2313, E-mail: mizser@buda.konkoly.hu

ELADÓ: 160/1600-as Newton távcső fém tubusban, fogasléces okulárkihuzattal, egy okulárral, 8x30-as keresőtávcsővel. Ekvatoriális német szerelésű mechanika, mindkét tengelyen finommozgatóval (órátengelyen csigakerék-csigaorsó, a deklinációson tangenciális kar), masszív vasoszlopra szerelve. Ára: 24000 Ft (számla adása esetén plusz 25% ÁFA). Hegedüs Tibor, 6500 Baja, Kodály Z. u.5. Tel.: 79/322-912. **UGYANITT:** Új orosz binokulárok (TENTO, SOTEM) bevizsgálva, tokkal! 7x35: 4200 Ft, 7x50: 5000 Ft, 10x50: 5800 Ft, 20x60: 8000 Ft. Amerikai diasorozat az orosz űrkutatásról (20 db): 850 Ft. **GENIUS GS-4500** Scanner (400 dpi ff) IBM PC-khez: 12000 Ft.

CSILLAGÁSZATI ÉS EGYÉB ÉGI JELENSÉGEK iránt érdeklődők figyelem! Csere-bere akció! Tükrök, objektívek, lencsék, távcsőmechanikák, alkatrészek és sok egyéb vár új gazdára. Írj és tuti, hogy megegyezünk! Cím: Lakatos Ferenc, 7400 Kaposvár, Cseri dűlő 6.

VENNÉK Telemator mechanikát. **ELCSERÉLNÉK** 80/840 Zeiss AS lencsét alumíniumtubussal 80/1200 Zeiss AS lencsére alumíniumtubussal. Lantos Zsolt, tel.: (1) 226-2682.

ELADÓ 146/1010 Berente-féle főtükör 32 mm-es segéd-tükörrel Al + SiO₂, garanciával (5500 Ft); 20 mm PZO Kellner-okulár, T réteges (1000 Ft); 20x60 M vado-natúj Porro-prizma rendszere tokkal (1000 Ft); 35/525 refr. 24,5-ös kihuzattal (1000 Ft). Vicián Zoltán, 1035 Budapest, Kerék u. 22. Tel.: 188-4716

MCSE-ügyeletet tartunk minden kedden 18–21 óra között a BME R Klubjában (Budapest XI., Műegyetem rakpart 9.).

Csillagászati előadásorozat a BME R Klubjában

Előadásainkat keddenként tartjuk, a Budapesti Műszaki Egyetem R Klubjában (XI. Műegyetem rakpart 9.), 19 órai kezdettel. Rendezvényeinket a XI. kerületi Önkormányzat támogatja.

Nov. 1. **Az űrobszervatóriumok kora** (dr. Patkós László)

Nov. 8. **Számítástechnika a csillagászatban** (Holl András)

Nov. 15. **A november 3-i teljes napfogyatkozás** (Mizser Attila)

Nov. 22. **Kőkorszak a Naprendszerkutatásban** (Kondorosi Gábor)

Nov. 29. **Évezredes blöff: az asztrológia** (Csaba György Gábor)

Távcsöves bemutatások a Kiscelli Múzeumban

Négy egymást követő csütörtökön távcsöves bemutatást tartunk a Kiscelli Múzeum udvarán (október 20., 27., november 3., 10.). Bemutatásaink 18:00-kor kezdődnek, borult idő esetén csillagászati-űrkutatási diákat vetítünk. A Kiscelli Múzeum címe: Budapest III. ker., Kiscelli u. 108. Megközelíthető a 17-es villamossal és a 165-ös autóbusszal.

Pest-budai csillagdák, pest-budai látképek

címmel látogatást szervezünk november 12-én (szombaton) a Kiscelli Múzeumba. Találkozunk 10:00-kor a 17-es villamos végállomásánál (Margit-híd, budai hídfő).

Továbbra is vállalom kisebb precíziós távcsőalkatrészek elkészítését (segédtükörtartó, fókuszírozó, objektívfoglat, refraktortubus stb.), valamint hibás, régi akromátok újraragasztását, binokulárok javítását, beállítását.

Rózsa Ferenc
2600 Vác, Munkácsy u. 4.

Csillagászati optikák – földközeli árak

100/500 főtükrör (RFT-hez) 2800 Ft

Keresőtávcső-objektívek

64/172 akromatikus objektív 1100 Ft
 57/180 akromatikus objektív 800 Ft
 41/167 akromatikus objektív 700 Ft
 30/120 akromatikus objektív 200 Ft

Zenitprizma (50x50 mm) 1200 Ft
 Szálkereszt 100 Ft
 Megvilágítható szálkereszt 800 Ft

A fenti termékek **kizárólag tagjaink számára** rendelhetők meg postacímünkön (1461 Budapest, Pf. 219.), rózsaszín postautalványon, ill. megvásárolhatók a keddi MCSE-ügyeleteken.

KIFOGÁSTALAN MINŐSÉGŰ OPTIKÁK GARANCIÁVAL

Csillagászati objektívek (akromátok)

48/540 foglatban 1700 Ft
 48/540 tubusban 2900 Ft
 48/280 foglatban 1300 Ft
 48/280 tubusban 2300 Ft

Parabola-tükrök kvarcréteggel, segédtükörrel

250/1500 17000 Ft
 200/1200, 1500 11000 Ft
 150/750, 7200 Ft

Elliptikus segédtükrök kvarc védőréteggel

70x100 mm 3400 Ft
 60x85 mm 2400 Ft
 50x71 mm 1400 Ft
 40x56 mm 1200 Ft
 32x45 mm 1000 Ft

Orthoszkopikus okulárok

25 mm ortho (24,5 mm) 5900 Ft
 18 mm ortho (24,5 mm) 5900 Ft
 12,5 mm ortho (24,5 mm) 5900 Ft
 9 mm ortho (24,5 mm) 5900 Ft
 7 mm ortho (24,5 mm) 5900 Ft
 6 mm ortho (24,5 mm) 5900 Ft
 5 mm ortho (24,5 mm) 6200 Ft
 4 mm ortho (24,5 mm) 6200 Ft
 Barlow-fókuszkétszerező 4600 Ft

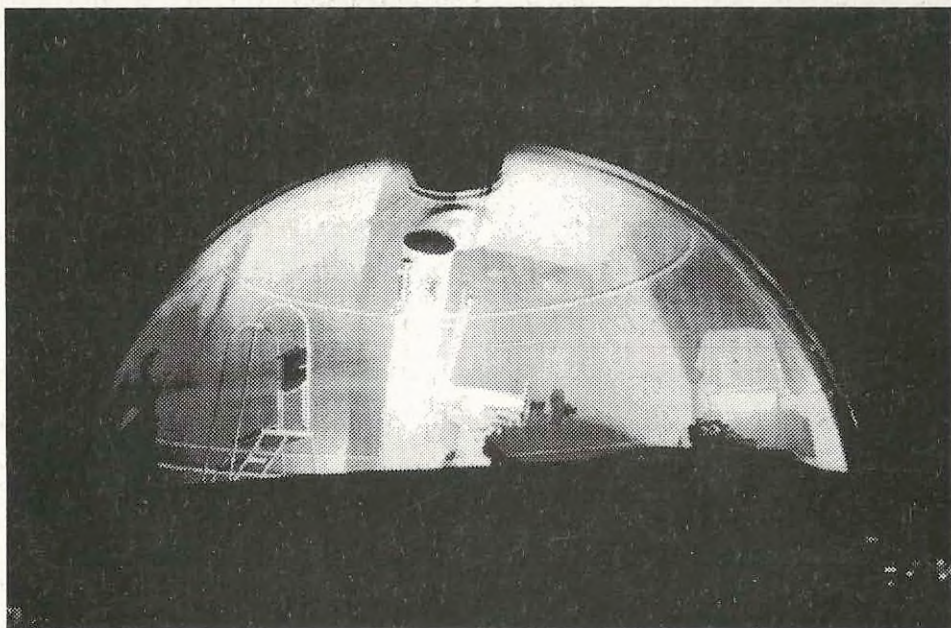
105 mm -es krómozott napszűrő 3200 Ft
 teflon Dobson-távcsőhöz (7 db) 700 Ft

20000 Ft felett a postaköltséget átvállalom!

Szabó Sándor
 9400 Sopron, Baross u. 12.
 Tel.: (99) 332-548 (du.)

METEOR GYORSHÍREK

Györshíreinkben az amatőrök számára érdekes új csillagászati felfedezéseket, előrejelzéseket közöljük (nóvák, szupernóvák, fényesebb üstökösök, kisbolygóokkultációk stb.). Küldjön megcímzett, felbélyegzett borítékokat — 5-5 db-ot — a Meteor szerkesztősége címére (1461 Budapest, Pf. 219.)!

**A székesfehérvári Terkán Lajos Bemutató Csillagvizsgáló kupolájának „röntgenképét”
Fűrész Gábor készítette**

**Osváth Péter fotóján nem tűzgömb húzta a fényes csíkot, hanem a nyugvó Hold
(mindkét fénykép asztrofotós pályázatunkra érkezett)**